

Fiodor Dostojewski

Zbrodnia i kara

Rodzaj literacki: **epika**

Gatunek literacki: **powieść psychologiczna, powieść polifoniczna**

O CZYM TO JEST?

Rodion Raskolnikow z powodu braku pieniędzy zrezygnował ze studiów. Rozmyślał o zamordowaniu lichwiarki, u której zastawiał pieniądze. Ostatecznie dopuścić się tego czynu, pozbawiając życia jeszcze przypadkową ofiarę, siostrę lichwiarki.

Raskolnikow zatarł ślady zbrodni i ukrył zrabowane przedmioty. Wkrótce zaczął chorować. Wówczas rozmawiał dużo z Sonią Marmietadowną. Przyznał jej się do zabicia lichwiarki. Ostatecznie winę wyznał także śledczemu i na rozprawie opowiedział szczegółowo o popełnionej zbrodni. Został skazany na zesłanie na Syberię. Towarzyszyła mu Sonia.

Po wielu trudnych przeżyciach, doświadczeniu nienawiści ze strony więźniów, chorobie własnej i Soni, Raskolnikow uświadomił sobie miłość do dziewczyny i bohaterowie obiecali sobie, że po opuszczeniu Syberii rozpoczną nowe życie.

AUTOR

Fiodor Dostojewski – pisarz i myśliciel, wymieniany jako jeden z najbardziej znaczących pisarzy w Rosji i na świecie. Osiągnął mistrzostwo w tworzeniu powieści psychologicznych z pogranicza realizmu i wyobraźni. Jest autorem takich powieści jak *Zbrodnia i kara*, *Bracia Karamazow* czy *Idiota*.

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Akcja powieści rozgrywa się w lipcu 1865 r. Miejsce akcji to Petersburg i Syberia (podczas zesłania).

GATUNEK

- Dostojewski jest twórcą nowego gatunku literackiego, czyli tzw. analitycznej **prozy dialogowej**, zwanej też **wielogłosową**.
- Dostojewski dokonał rewolucji w konstrukcji prozy narracyjnej, modyfikując wszechobecny w II poł. XIX w. wzorzec realistyczny.
- W powieściach Dostojewskiego niezwykle ważni są bohaterowie, którzy analizują siebie i innych i coraz dokładniej odstawiają swe wnętrza wobec siebie i innych.

TYTUŁ

- *Zbrodnia i kara* nie oddaje wieloznaczności tytułu oryginału. Autor za jego pomocą sugerował czytelnikowi, że nie chodzi mu wyłącznie o sam fakt popełnienia zabójstwa, lecz o uświadomienie, że przekroczenie prawa jest niedopuszczalne, a także jakie konsekwencje wynikają z tego przekroczenia.
- Warto też zwrócić uwagę na to, że w polszczyźnie słowo „zbrodnia” kojarzy się z niskimi pobudkami sprawcy, gdy tymczasem Raskolnikowi przyświecał „wyższy” cel.

GENEZA

- Jak podkreślają badacze, Dostojewski często wykorzystywał informacje prasowe (prenumerował „Wiadomości Sanktpetersburskiej Policji Miejskiej”) oraz obserwacje życia codziennego.

O CO CHODZI?

Powieść psychologiczna

- Głównym motywem *Zbrodni i kary* jest pogłębiona **analiza psychologiczna człowieka, który dopuścił się morderstwa świadomie**, a teraz cierpi z powodu wyrzutów sumienia.
- Inne postacie wzbogacają tę analizę, często stoją w kontrze wobec czynów i motywacji głównego bohatera. Są tu postacie niezwykle dobre, jak Sonia czy Dunia. W niektórych bohaterach, takich jak Marmieladow oraz Swidrygajłow, można dostrzec przeplatające się wpływy dobra i zła.

Tematyka moralna

- Dostojewski porusza problemy ludzkich motywacji. Powieść zawiera uniwersalne przesłanie o tym, że nic nie może usprawiedliwiać zabójstwa.

Motyw miasta

- W *Zbrodni i karze* pojawia się także motyw miasta, popularny w epoce Pozytywizmu. Miasto to przestrzeń degradująca człowieka, która niszczy jego osobowość i zasady etyczne.
- Petersburg jest ukazany jako miasto-labirynt, które wiąże się z czynami i psychiką postaci. Przestrzeń jest opisana bardzo realistycznie, można zwiedzać miasto, kierując się wskazówkami z książki.

WYBRANI BOHATEROWIE

- **Rodion Raskolnikow** – były student prawa żyjący w skrajnej nędzy. Chcąc poprawić sytuację swoją i swojej rodziny, wpadł na pomysł zabicia starej lichwiarki, tłumacząc swój czyn tym, że pozbył się jednostki żerującej na nieszczęściu innych. Później przeżył jednak moralne odrodzenie.
- **Dunia** – siostra Rodiona, uboga i pracowita. Chciała poprawić byt rodziny, wychodząc za bogatego tyrana Łużyna.
- **Sonia** – osiemnastolatka trudniąca się nierządem. Jej miłość i głęboka wiara doprowadziły do przemiany Raskolnikowa. Jej ojciec, nałogowy alkoholik, zginął potrącony przez dorożkę. Macocha zmarła trzy dni później, na skutek krwotoku, przy oznakach szaleństwa.
- **Alona Iwanowna** – sześćdziesięcioletnia lichwiarka, która została zamordowana przez Raskolnikowa. Razem z nią zginęła jej przyrodnia siostra Lizawietta, która znalazła się w mieszkaniu Alony przez przypadek.

POSTAWA BOHATERA

- Po dokonaniu zbrodni Raskolnikow pogrążył się w chorobie, męczyły go koszmary, majaki i urojenia. Wydawało mu się, że każdy wie o czynie, który popełnił. **Zło zostało tu ukazane jako „choroba duszy”**.
- Rozmowy prowadzone z Sonią uświadomiły bohaterowi moralną niewłaściwość popełnionej zbrodni. Rodion **dojrzał moralnie**, odczuł potrzebę przyznania się do winy i odpokutowania swego czynu.
- Pobyt na zesłaniu był dla niego karą, która przyniosła mu spokój sumienia.

GŁÓWNE WĄTKI POWIEŚCI

- **Wątek tzw. napoleoński** – wyjątkowe uprawnienia dla genialnych jednostek, którym zezwala się na wykroczenia w przypadku, gdy przestępstwa te będą służyć ludzkości.
- **Wątek kryminalny** – przedstawienie policyjnych metod demaskujących sprawcę.
- **Demoralizacja życia miejskiego** – degradacja obyczajów, spowodowana między innymi napływem do stolicy prostytutek i alkoholików.
- **Niechęć do cudzoziemców** – stosunek Rosjan do Polaków, Żydów, Niemców.
- **Wątek karierowiczowski** – osoby w rodzaju Łużyna prezentują typ człowieka bezwzględniego, dążącego do zapewnienia sobie pozycji w społeczeństwie za pomocą intryg i mactw.
- **Nawrócenie Raskolnikowa** – bohater przechodzi mozolną drogę powrotu do Chrystusa. Rodion dopiero podczas zesłania wyzbywa się pychy i doznaje duchowego uzdrowienia.